

Jarosław Korpysa

WYBRANE DETERMINANTY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ W WOJEWÓDZTWIE ZACHODNIOPOMORSKIM

Wprowadzenie

Niniejszy artykuł jest streszczeniem pracy doktorskiej pt. *Determinanty przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej w województwie zachodniopomorskim* obronionej w kwietniu 2009 roku. Promotorem przewodu była prof. zw. dr hab. Danuta Kopycińska (Uniwersytet Szczeciński), zaś recenzentami dr hab. prof. UG Teresa Kamińska (Uniwersytet Gdański) oraz dr hab. inż. prof. US Marian Malicki (Uniwersytet Szczeciński).

Efekty przemian społeczno-gospodarczych zapoczątkowanych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku przyczyniły się do marginalizacji wsi polskiej. Postępujący proces pauperyzacji prowadził do wykształcenia się obszarów biedy w skupiskach rodzin zamieszkujących tereny wiejskie. Skutkowało to m.in. pojawieniem się bezrobocia rodzinnego, spowolnieniem edukacji młodzieży i jej szans rozwojowych, a także wzrostem bierności zawodowej i dezaktywizacji społecznej mieszkańców wsi.

Mimo upływu czasu i przystosowania się otoczenia do reguł wolnorynkowych wciąż na wiejskim rynku pracy wśród społeczności lokalnej zauważalny jest wysoki poziom bezrobocia przy istniejącym niskim współczynniku aktywizacji ekonomicznej. Problem ten dotyczy w większym lub mniejszym stopniu prawie 15 milionów mieszkańców wsi, tj. 38,8% ludności ogółem, a jedną z grup najbardziej narażoną na skutki przemian rynku pracy jest młodzież wiejska.

Kolejne roczniki młodego pokolenia, wchodzące w wiek produkcyjny, napotyka-
ją na powszechnie znane problemy istniejące na obszarach wiejskich tj. przeludnienie
agrarne, ukryte bezrobocie, brak miejsc pracy poza wsią, zbyt słaby rozwój drobnej
przedsiębiorczości, powszechna nieufność do wspólnych przedsięwzięć gospodar-
czych, dysparytet edukacyjny pomiędzy miastem a wsią itd. Brak istotnego postępu
w wymienionych wyżej zagadnieniach sprawia, iż sytuacja młodzieży wiejskiej na
rynku pracy staje się coraz trudniejsza. Towarzyszy temu jednocześnie pogłębiający
się dystans pomiędzy młodzieżą z obszarów wiejskich i miejskich w poziomie wy-
kształcenia oraz w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej, a także utrzymujący się
wysoki wskaźnik bezrobocia wśród analizowanej grupy. Na koniec 2007 roku ponad
20% młodzieży w wieku 15–24 lat, zamieszkałej na obszarach wiejskich w Polsce,
było bez pracy, z tego prawie 40% charakteryzowało się długotrwałym bezrobociem.

Niekorzystnej tendencji na rynku pracy towarzyszył również utrzymujący się
wysoki wskaźnik ubóstwa społeczeństwa wiejskiego. W 2007 roku na polskiej wsi
żyło poniżej granicy ubóstwa, przyjętej na poziomie minimum egzystencji, ponad
10% osób. W mieście – w tym samym okresie – w skrajnym ubóstwie żyło niespełna
4% jednostek. Ponadto w kraju, szczególnie na obszarach wiejskich, utrzymywa-
ło się zjawisko relatywnie częstszego zagrożenia ubóstwem ludzi młodych, w tym
głównie dzieci i młodzieży, pochodzących z rodzin wielodzietnych. W 2007 roku
poniżej minimum egzystencji żyło ponad 25% małżeństw z czworgiem i więcej
dzieci na utrzymaniu oraz ponad 10% rodzin z trojgiem dzieci¹.

Przedstawione dane wskazują, iż niekorzystne statystyki, dotyczące bezrobocia
ludności wiejskiej, w połączeniu z biedą i ubóstwem rodzin, mogą determinować
marginalizację młodzieży wiejskiej, a także wpłynąć na zmniejszenie jej szans w za-
kresie aktywizacji społeczno-zawodowej.

W przewyciężeniu wspomnianych problemów niezwykle ważnym aspektem
staje się dziś rozwój przedsiębiorczości na obszarach rolnych. Determinuje on wy-
kazywanie przez społeczność zamieszkałą na wsi inicjatywy, zaradności, dostrzega-
nia i wykorzystywania pojawiających się szans oraz możliwości. Ponadto warunkuje
podwyższenie wśród mieszkańców wsi świadomości, iż stopień rozwoju przedsię-
biorczości będzie wpływał na jej przyszłość.

---

¹ *Sytuacja gospodarstw domowych w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*,
GUS, Warszawa 2008, s. 6–9.

Praca składa się z pięciu rozdziałów teoretyczno-empirycznych. Część teoretyczna składa się z pierwszych dwóch rozdziałów, natomiast pozostałe trzy mają charakter empiryczny. W pierwszych rozdziałach przedstawiono istotę analizowanego zagadnienia w oparciu o wybrane teorie ekonomiczne i pozaekonomiczne. W rozdziale trzecim dokonano charakterystyki przedsiębiorczości wiejskiej w regionie zachodniopomorskim. Rozdziały czwarty i piąty zostały w całości opracowane na podstawie danych uzyskanych w toku przeprowadzonych badań ankietowych. Scharakteryzowano zależności i wpływy poszczególnych uwarunkowań na kształtowanie poziomu przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej w regionie.

1. Cel i hipotezy pracy

Zasadniczym celem badawczym pracy była identyfikacja determinant przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej w województwie zachodniopomorskim. Realizacja powyższego celu głównego miała posłużyć do zweryfikowania hipotezy głównej pracy, sformułowanej w następujący sposób: **istotną przyczyną niekorzystnej sytuacji młodzieży wiejskiej na rynku pracy, oprócz niezależnych uwarunkowań ekonomiczno-społecznych, jest jej niski poziom przedsiębiorczości.**

2. Prezentacja metod i rozwiązań w badanym obszarze

Poszczególne metody badawcze wyróżniają różne determinanty przedsiębiorczości. Do najbardziej rozpowszechnionych zalicza się badania oparte na podziale czynników w oparciu o trzy poziomy, tj. makro, mezo i mikro². Analiza mikro ukierunkowana jest na wyjaśnienie czynników wpływających na motywację i proces podejmowania decyzji o samozatrudnieniu przez daną jednostkę. Na tym poziomie bardzo ważne jest pozyskanie wiedzy na temat psychologicznych cech osobowościowych jednostki, jej sytuacji rodzinnej, w tym głównie posiadanych wzorców rodzinnych, jak również posiadanego wykształcenia i doświadczenia zawodowego oraz dostępności do kapitału finansowego, który pozwala założyć własne przedsiębiorstwo.

Badanie poziomu przedsiębiorczości w skali mezo oparte jest na danym sektorze przemysłu, w którym jednostka planuje rozpocząć działalność. Analizie poddany

² D.B. Audretsch, I. Grilo, A.R. Thurik, *Handbook of Research on Entrepreneurship Policy*, Edward Elgar Publishing, Northampton 2007, s. 3.

jest głównie stopień konkurencyjności i zyskowności danego sektora³. Na poziomie makro analizuje się uwarunkowania ekonomiczne, demograficzne, instytucjonalne (prawne), technologiczne i kulturowe.

Przedsiębiorczość może być również badana w oparciu o rozróżnienie czynników popytowych i podażowych⁴. Pierwsze z nich odnoszą się do istniejących na danym rynku możliwości rozpoczęcia własnego biznesu. Drugie zaś uwarunkowane są przez ogół populacji, a w szczególności przez jej wielkość i strukturę, w tym również strukturę aktywności zawodowej.

W szerszym wyjaśnieniu powyższych uwarunkowań przedsiębiorczości pomocny jest eklektyczny model, stworzony przez trzech naukowców – Wennekersa, Uhlanera oraz Thurika⁵. Zobrazowali oni determinanty przedsiębiorczości na podstawie trzech poziomów, tj. poziomu indywidualnego, odnoszącego się do człowieka, poziomu instytucjonalnego, odnoszącego się do danego przedsiębiorstwa, oraz poziomu łączącego dwa poprzednie. W każdym z nich wyodrębnione zostały czynniki makro, mezo i mikro, jak również strony podażowe i popytowe, warunkujące rozwój przedsiębiorczości. Z uwagi na założony cel dysertacji, w dalszej części zostanie zobrazowany model na poziomie indywidualnym.

Analizując uwarunkowania przedsiębiorczości na poziomie indywidualnym, należy na wstępie zaznaczyć fakt, iż z jednej strony – skłonność do założenia własnego przedsiębiorstwa zależy od czynników mikropodażowych, tj. czynników demograficznych oraz cech psychicznych danej jednostki. Z drugiej zaś – od makro- i mezopopytowych, w tym w szczególności od otoczenia lokalnego, regionalnego czy też krajowego, które są uwarunkowane przez czynniki ekonomiczne, technologiczne, instytucjonalne, kulturowe, procesy globalizacyjne, a także strukturę branżową.

3. Charakterystyka problemu w literaturze przedmiotu

Badania dotyczące przedsiębiorczości oparte są na procesach i postawach jednostki przedsiębiorczej, posiadającej odpowiednie umiejętności dostrzeżenia szans

---

³ I. Laskowska, *Czynniki determinujące pracę na własny rachunek – wyniki badań światowych*, w: *Praca na własny rachunek – determinanty i implikacje*, red. E. Kryńska, IpiSS, Warszawa 2007.

⁴ S. Wennekers, *Entrepreneurship at country level economic and non-economic determinants*, ERIM Ph. D. Series Research in Management, Erasmus University, Rotterdam 2006, vol. 81, s. 69.

⁵ *Ibidem*, s. 65.

istniejących w otoczeniu, a następnie ich właściwego wykorzystania. W prowadzonych analizach stosuje się głównie trzy ekonomiczne teorie przedsiębiorczości, pochodzące od twórcy przedmiotu, R. Cantillona, takie jak:

1. Teoria Schumpetera, przedstawiająca przedsiębiorcę jako kreatora zmian i implikatora innowacji.
2. Teoria Knighta, analizująca jednostkę przedsiębiorczą jako główny czynnik ukierunkowany na doprowadzenie rynku do stanu równowagi.
3. Teoria szkoły austriackiej, opisująca zdolności przedsiębiorcy do dostrzegania pojawiających się na rynku nowych możliwości, a także umiejętności przewidywania i dostosowania się do istniejących potrzeb⁶.

Austriacki ekonomista J. Schumpeter, w dziele *Teoria rozwoju gospodarczego*, wprowadza do dorobku myśli ekonomicznej nowe pojęcie przedsiębiorcy i przedsiębiorczości. Wedle powyższej teorii, przedsiębiorca to nikt inny, jak kreator innowacji, który odznaczał się następującymi działaniami:

- implikacją nowych i udoskonalonych produktów,
- wprowadzeniem technologii,
- otwartością na powstające rynki,
- zastosowaniem nowych źródeł surowców i półfabrykatów,
- udoskonalaniem metod zarządzania, organizacją i produkcją⁷.

W świetle powyższych założeń, przedsiębiorca był łącznikiem pomiędzy twórczą aktywnością, polegającą na tworzeniu koncepcji nowych rzeczy, a aktywnością polegającą na zarządzaniu procesami produkcji i sprzedaży⁸. Przedsiębiorczość Schumpeter charakteryzował jako działania jednostki, polegające na zastosowaniu wcześniej już wspomnianych przedsięwzięć innowacyjnych, opartych głównie na odkrywaniu lepszych od istniejących sposobów zaspokajania potrzeb społeczeństwa⁹.

---

⁶ R.M. Wennekers, L. Uhlaner, A.R. Thurik, *Entrepreneurship and its conditions: A macro perspective*, "International Journal of Entrepreneurship Education" 2002, vol. 1(2), s. 28; A. Gawęł, *Entrepreneurship – a theoretical approach*, w: *Entrepreneurship Tissue and Regional Economy*, red. M. Rekowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2008, s. 12.

⁷ J.A. Schumpeter, *Comments on a plan for study of the entrepreneurship*, w: *Economics and sociology of capitalism*, red. R. Swedberg, Princeton University Press, Princeton 1991, s. 408.

⁸ J.A. Schumpeter, *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960, s.104.

⁹ J.A. Schumpeter, *Capitalism, socialism and democracy*, Harper & Brothers, New York 1950, s. 132; A. Noga, *Przedsiębiorczość w biznesie*, w: *Encyklopedia biznesu*, t. I, Fundacja Innowacja, Warszawa 1995, s. 689.

W rozprawie zatytułowanej *Ryzyko, niepewność i zysk* Knight dowodził, że zachowania przedsiębiorcze uwarunkowane są swego rodzaju niepewnością i ryzykiem realizacji wytyczonych celów¹⁰. Spowodowane jest to przez środowisko, które jest zdeterminowane wieloma czynnikami, odznaczającymi się wysoką nieprzewidywalnością zmian. Ponadto, człowiek-przedsiębiorca posiada ograniczoną zdolność do analizowania zachowań poszczególnych jednostek w przyszłości. Nie jest w stanie dokładnie prognozować zdarzeń, zachowań podmiotów rynkowych, nie posiada pełnej informacji o sytuacji panującej na danym obszarze¹¹. Niepewność i ryzyko, zdaniem ekonomisty, były nierozzerwalnie związane z otaczającą je rzeczywistością i wytworzoną przez ewolucję cywilizacji ciągłą zmianą zjawisk zachodzących w naturze.

F. Knight dokonał swoistego rozróżnienia pomiędzy ryzykiem i niepewnością. Ryzyko to, według niego, pewnego rodzaju odchylenie od zamierzeń, które za pomocą rachunku prawdopodobieństwa oraz statystycznego prawa wielkich liczb można skwantyfikować. Niepewność zaś określił jako stan niemierzalny, niemogący być oceniony przez żadne metody matematyczno-statystyczne¹².

Na bazie dorobku Schumpera i Knighta szkoła austriacka wykreowała nowe pojęcie przedsiębiorczości, rozumiane jako nieustanne odkrywanie przez przedsiębiorcę nieznanych dotąd możliwości na rynku¹³. Twórcy tej szkoły teorię opierali na wykorzystaniu przez istotę ludzką percepcji zmysłowych, tzw. wyczulenia jednostki na nadarżające się okazje przy istniejących regułach¹⁴. Owa czujność nie była elementem procesu decyzyjnego, lecz cechą niezwykłą i niewytłumaczalną dla danej jednostki.

Przedsiębiorca opisywany był jako osoba, która odkrywa dotąd nieznanne szanse i możliwości rynkowe dzięki posiadaniu wspomnianej już wcześniej czujności¹⁵.

---

¹⁰ F.H. Knight, *Risk, Uncertainty and profit*, MA: Hart, Schaffner & Marx, Houghton Mifflin Company, Boston 1921, s. 15–16.

¹¹ F.H. Knight, *op.cit.*, s. 16.

¹² W. Samecki, *Ryzyko i niepewność w działalności przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa 1967, s.10–11.

¹³ D.E. Andersson, *The spatial nature of entrepreneurship*, "The quarterly of Austrian Economics" 2005, vol. 8/2, s. 22.

¹⁴ H. Rębacz, *Przedsiębiorczość we współczesnej gospodarce i społeczeństwie*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów” nr 12, SGH, Warszawa 2000, s. 82.

¹⁵ I.M. Kirzner, *Entrepreneurial discovery and competitive market process: An Austrian Approach*, "Journal of Economic Literature" 1997, vol. 35.

Jego aktywność określana była mianem pierwiastka przedsiębiorczości – *entrepreneurial element*, wyrażającego istotę podejmowania decyzji¹⁶. Pierwiastek ten przyczyniał się do stworzenia logicznie powiązanych ze sobą sekwencji decyzyjnych. Każda podjęta decyzja była początkiem następnej, co następowało wskutek zmysłowości danej jednostki. Przedsiębiorca, decydując o wyborze takiej, a nie innej alternatywy, zdobywał doświadczenie, wiedzę i informacje o otoczeniu. W dalszej kolejności przyczyniało się to do dostrzeżenia przez niego niewykorzystanych szans w środowisku, a tym samym do kreowania nowych sposobów działania.

4. Prezentacja metod i rozwiązań w badanym obszarze

Zweryfikowanie hipotezy badawczej, przeprowadzenie wnioskowania w obszarze zasygnalizowanych problemów badawczych oraz podjęcie wysiłku dla identyfikacji czynników warunkujących przedsiębiorczość młodzieży wiejskiej w województwie zachodniopomorskim wymagało pogłębionych studiów literaturowych oraz szeregu drobiazgowych i wnikliwych badań empirycznych. W tym celu przeanalizowano liczne wtórne źródła informacji, takie jak: literatura przedmiotu, publikacje w czasopismach i gazetach, opracowania statystyczne Głównego Urzędu Statystycznego oraz Urzędu Statystycznego w Szczecinie, a także materiały uzyskane w Wydziale Informacji, Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie, w Fundacji na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa w Warszawie oraz w Instytucie Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowym Instytucie Badawczym w Warszawie.

Okres badawczy, który przyjęto do analizy pracy, obejmuje lata 2000–2007. Uznano go za szczególnie interesujący w obliczu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku i wykorzystywania pomocowych środków akcesyjnych, przeznaczonych m.in. na restrukturyzację polskiego rolnictwa. Ewentualne konsekwencje tego faktu mogą stanowić interesujący przedmiot pogłębionych badań nad przedsiębiorczością młodzieży wiejskiej przed akcesją Polski do struktur unijnych i po niej.

W związku z tym, że dostępne wtórne źródła informacji nie okazały się wystarczające dla rozpoznania podstawowych determinant przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej w województwie zachodniopomorskim, a tym samym nie

¹⁶ I. Kirzner, *Competition and entrepreneurship*, University of Chicago Press, Chicago 1973, s. 35.

pozwalają na zrealizowanie celu pracy, zastosowano badania ankietowe, które umożliwiły pozyskanie materiału pierwotnego. Badania te były przeprowadzone samodzielnie przez autora, a z uwagi na brak wcześniejszych kompleksowych opracowań dotyczących rozważanego problemu, a także wielowątkowość teorii przedsiębiorczości, w procesie badawczym znalazły zastosowanie, obok powszechnie stosowanych metod dedukcji i indukcji, wybrane metody ilościowe i jakościowe. W pracy wykorzystano także metody statystyczne. Ponadto przyjęto, że badaniami zostaną objęte osoby młode, w wieku 15–24 lat, mieszkające na wsi w województwie zachodniopomorskim.

Badanie zostało przeprowadzone metodą doboru losowego przy wykorzystaniu operatu losowego, którym był spis adresów ludności województwa zachodniopomorskiego, udostępniony przez Terenowy Bank Danych w Szczecinie. Wykaz tych adresów jest aktualizowany na bieżąco na podstawie danych z biur meldunkowych i urzędów stanu cywilnego z całego województwa. Na tej podstawie powstał operat losowania populacji młodzieży wiejskiej województwa zachodniopomorskiego, a przeprowadzone badanie pilotażowe umożliwiło określenie minimalnej liczebności próby badawczej wynoszącej 667 osób.

W trakcie badania, realizowanego od 1 września 2007 roku do 28 lutego 2008 roku, udało się uzyskać 684 wypełnione formularze ankietowe, z których 678 zostało zakwalifikowanych jako wypełnione prawidłowo i zostało poddanych dalszej analizie.

Przeprowadzone badania ankietowe umożliwiły także zapoznanie się z subiektywnymi odczuciami młodzieży wiejskiej na temat postrzegania szans i zagrożeń rozwoju przedsiębiorczości indywidualnej badanej zbiorowości oraz stanowiły bardziej wiarygodne źródło informacji o uwarunkowaniach przedsiębiorczości wśród młodzieży wiejskiej aniżeli ogólne informacje pozyskane na bazie danych wtórnych.

5. Ocena uzyskanych wyników

Przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na realizację celu zasadniczego pracy. W toku analizy statystycznego materiału ustalono, iż na koniec 2007 roku w regionie Pomorza Zachodniego było 41 598 jednostek działalności gospodarczej.

Liczba ta wzrosła o 17,67% w stosunku do 2002 roku¹⁷. Jednak nadal udział firm funkcjonujących na wsi we wszystkich podmiotach zarejestrowanych w województwie zachodniopomorskim był na niezmiennym poziomie i wynosił – podobnie jak w 2002 r. – 19,7%.

Biorąc pod uwagę liczbę podmiotów gospodarczych według sektorów własności funkcjonujących na obszarach wiejskich w województwie zachodniopomorskim, należy zauważyć, że 97,84% jednostek należało do sektora prywatnego, zaś 2,16% do publicznego. W sektorze prywatnym dominujący udział wśród wszystkich podmiotów zarejestrowanych w REGON-ie na zachodniopomorskiej wsi miały osoby prowadzące działalność gospodarczą, zaś w sektorze publicznym – państwowe i samorządowe jednostki budżetowe.

Analizując grupę podmiotów zarejestrowanych według sekcji PKD na wsi w województwie zachodniopomorskim, należy stwierdzić, że największą liczbę stanowiły podmioty zaliczane do sekcji: *handel i naprawa* (26,30%), *budownictwo* (13%), *przetwory przemysłowe* (10,5%) oraz *hotele i restauracje* (10,48%). Wśród podmiotów charakteryzujących się nieznacznym udziałem w liczbie ogółem, w analizowanym okresie były jednostki zaliczane do następujących sekcji: *wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę* oraz *górnictwo i rybactwo*. Wszystkie te sekcje nie skupiały więcej niż 0,8% wszystkich podmiotów zarejestrowanych na wsi w województwie zachodniopomorskim.

Biorąc pod uwagę dynamikę zmian liczby zarejestrowanych podmiotów w analizowanym regionie na wsi w rejestrze REGON wg sekcji PKD w latach 2002–2007 (tabela 1), można zaobserwować, że sekcją charakteryzującą się największym przyrostem podmiotów było *budownictwo* (+55,15%) oraz *pozostała działalność usługowa, komunalna społeczna i indywidualna* (+45,32%). Najmniejszą zaś *handel i naprawy* (+7,54%).

Zdecydowanie więcej sekcji, niż miało to miejsce w przypadku danych dla całego regionu, odnotowało spadek liczby podmiotów. Największe spadki liczby przedsiębiorstw były w następujących sekcjach: *rybactwo, rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo*, a także *transport, gospodarka magazynowa i łączność*. Powyższe zmiany dynamiki liczby podmiotów funkcjonujących na wsi zdeterminowały również jej strukturę.

---

¹⁷ Z uwagi na brak przed 2002 r. rozgraniczenia struktury podmiotów wg sekcji PKD na miejskie i wiejskie, analiza podmiotów na wsi została przeprowadzona w okresie 2002–2007 r.

Tabela 1. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na wsi w województwie zachodniopomorskim wg sekcji PKD w latach 2002–2007

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2007/2002
Ogółem	35 350	37 191	36 775	38 370	40 192	41 598	17,67%
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	3 755	3 874	3 248	3 392	3 461	3 531	-5,97%
Rybacktwo	352	358	312	292	280	285	-19,03%
Górnictwo	38	35	37	40	40	41	7,89%
Przetwory przemysłowe	3 627	3 727	3 777	4 010	4 235	4 366	20,37%
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	70	75	70	68	66	77	10,00%
Budownictwo	3 486	3 562	3 567	3 997	4 677	5 409	55,16%
Handel i naprawy	10 173	10 730	10 657	10 803	10 936	10 940	7,54%
Hotele i restauracje	3 460	3 798	3 813	4 002	4 160	4 358	25,95%
Transport, gospodarka magazynowa	2 470	2 504	2 389	2 389	2 386	2 442	-1,13%
Pośrednictwo finansowe	879	948	952	935	938	1 008	14,68%
Obsługa nieruchomości i firm	3 330	3 582	3 722	3 916	4 106	3 960	18,92%
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenie społeczne i zdrowotne	337	358	408	436	452	475	40,95%
Edukacja	640	706	719	760	787	805	25,78%
Ochrona zdrowia	1 147	1 211	1 284	1 375	1 490	1 600	39,49%
Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	1 582	1 719	1 816	1 951	2 176	2 299	45,32%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych GUS.

Reasumując, należy stwierdzić, że w województwie zachodniopomorskim jest niski poziom rozwoju przedsiębiorczości, zarówno w zakresie struktury rodzajowej, jak i ilościowej funkcjonujących podmiotów. W tym miejscu szczególnie należy podkreślić fakt, iż nadal, mimo wdrożenia reform społeczno-gospodarczych, brakuje kompleksowych informacji o przedsiębiorstwach istniejących na wsi, które analizowane w różnych przekrojach pozwalałyby na rzetelną ocenę przedsiębiorczości wiejskiej, a także byłyby pomocne w opracowaniu strategicznych przedsięwzięć,

stymulujących działania przedsiębiorcze. Warto zatem było zbadać czynniki determinujące tę niekorzystną strukturę.

Mając na uwadze realizację celu dysertacji, a także charakter przeprowadzonych badań, w sposób szczególny analizie zostały poddane następujące uwarunkowania:

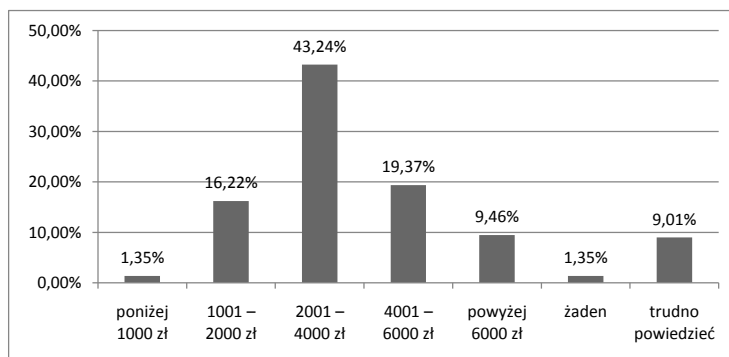
- bezrobocie młodzieży wiejskiej,
- oczekiwane różnice w otrzymywanych dochodach,
- mobilność zasobów siły roboczej.

Biorąc pod uwagę bezrobocie jako ekonomiczną determinantę przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej, należy stwierdzić, że młodym osobom pozostającym bez pracy trudno było określić swoją osobę jako przedsiębiorczą lub też nieprzedsiębiorczą. Ponad 60% badanych nie była w stanie odpowiedzieć na to pytanie, tylko 22,22% bezrobotnych zadeklarowało, że jest jednostką przedsiębiorczą, zaś 15,56% ankietowanych uważało się za osobę nieprzedsiębiorczą. Tak duży odsetek braku zdania na temat własnego potencjału przedsiębiorczości jest odzwierciedlony w strukturze odpowiedzi na pytanie: czy rozważasz możliwość podjęcia własnej działalności gospodarczej? Według uzyskanych rezultatów, 64,32% osób bezrobotnych zdecydowanie o tym nie myśli, a tylko 33,22% jest skłonne założyć własną działalność gospodarczą. Wśród głównych powodów niechęci do utworzenia własnego biznesu respondenci wymieniali najczęściej brak kapitału (57,85%), brak pomysłu (43,32%) oraz niejasność procedur związanych z rejestracją firmy (32,53%). Ponadto, zgodnie z uzyskanymi wynikami, bezrobotna młodzież wiejska nie jest chętna do szukania pracy i podnoszenia własnych kwalifikacji w celu jej znalezienia, gdyż w przeważającej części uważa, iż nie ma żadnych szans na zatrudnienie w przedsiębiorstwie (68,32%). Należy także zauważyć, że większość bezrobotnej młodzieży wiejskiej (53,42%) pozostawała bez pracy przez ponad 12 miesięcy i korzystała z pomocy oferowanej przez Urząd Pracy dla osób bezrobotnych w postaci zasiłku oraz skierowania na staż do pracodawcy. Zauważalny jest również związek pozostawania bez zatrudnienia osób bezrobotnych z aktywnością zawodową ich rodziców. Można zaobserwować, że większość rodziców młodych osób bezrobotnych również pozostawało bez zatrudnienia, co może świadczyć o występowaniu wśród analizowanej populacji bezrobocia pokoleniowego.

Kolejną zmienną ekonomiczną, determinującą przedsiębiorczość młodzieży wiejskiej, są różnice w otrzymywanych dochodach. Szczegółowe dane dotyczą

wysokości wynagrodzenia, za które młodzież wiejska byłaby skłonna utworzyć własne przedsiębiorstwo (rys. 1).

Rys.1. Struktura odpowiedzi na pytanie: jaki miesięczny zarobek netto skłoniłby respondentów do założenia własnego przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Jak wynika z analizy powyższego wykresu, dla prawie połowy (43,24%) respondentów wystarczającym zarobkiem, który zachęcałby do tworzenia własnej działalności gospodarczej, jest wynagrodzenie w granicach 2001–4000 zł. Jednakże należy zaznaczyć, iż w grupie badanej populacji prawie co piąty (19,37%) deklaruje jako satysfakcjonujące wygodzenie w przedziale 4001–6000 zł, a co szósty (16,22%) – w przedziale 1001–2000 zł. Niewiele osób wskazało na płace powyżej 6000 zł oraz poniżej 1000 zł. Odsetek deklaracji wyniósł odpowiednio 9,46% oraz 1,35%.

Dodatkowym elementem badania ekonomicznych determinant przedsiębiorczości młodzieży wiejskiej była charakterystyka jej mobilności przestrzennej i kwalifikacyjnej. Analizując strukturę otrzymanych wyników, można zauważyć, że młodzież wiejska w większości jest skłonna w poszukiwaniu pracy opuścić dotychczasowe miejsce zamieszkania i przenieść się do innego miejsca w kraju bądź poza jego granice. Przy porównaniu tych alternatyw widać wyraźnie, że więcej jest zwolenników szukania pracy za granicą (62,96%) niż w kraju (51,85%). Większość ankietowanych chciała szukać pracy poza krajem, co może przyczynić się do obniżenia ilości działań przedsiębiorczych podejmowanych w regionie.

Obok analizy mobilności przestrzennej młodzieży wiejskiej, w przeprowadzonym badaniu poddano weryfikacji również jej mobilność kwalifikacyjną, która jest odzwierciedlona w skłonności osób do podnoszenia własnych kwalifikacji w celu znalezienia lepszej pracy. Z uzyskanych danych wynika, że najbardziej preferowaną możliwością, zwiększającą szanse na znalezienie zatrudnienia, było – według ankietowanych – rozpoczęcie specjalistycznych kursów (28,65%), zbieranie informacji dostępnych na portalach internetowych (16,96%), rozpoczęcie studiów wyższych (15,2%) oraz rozpoczęcie studiów podyplomowych (10,53%). Niepokojący jest natomiast fakt, że prawie jedna piąta ankietowanych (17,54%) nie mogła podjąć żadnych działań z powodów braku pieniędzy lub też z przyczyn rodzinnych. Wśród najczęstszych powodów rodzinnych respondenci wymieniali opiekę nad rodzicami czy też rodzeństwem.

Podsumowanie

Reasumując, należy stwierdzić, że przedstawione wyniki badań pozwoliły pozytywnie zweryfikować postawioną w dysertacji hipotezę badawczą. W obliczu niskiej aktywności zawodowej społeczności wiejskiej, a zwłaszcza młodzieży zamieszkującej obszary rolne, utrzymującego się dysparytetu edukacyjnego między miastem a wsią oraz postępującego procesu marginalizacji społeczności wiejskiej, niezmiernie ważne staje się podejmowanie przez ludzi młodych działań przedsiębiorczych.

Mimo istnienia niekorzystnych uwarunkowań, które wpływają na ograniczenie szans zainicjowania i powodzenia działań przedsiębiorczych młodych osób żyjących na wsi, ważne jest stworzenie i rozwój infrastruktury, wspierającej aktywność zawodową analizowanej zbiorowości. Dotyczy to zarówno infrastruktury technicznej, jak również organizacyjnej, bazującej na udostępnianiu wiedzy i wymiany doświadczeń między jednostkami funkcjonującymi na lokalnym rynku pracy. Niezbędne zatem staje się wzmocnienie siły i zasięgu programów, ukierunkowanych na walkę z bezrobociem wśród młodzieży wiejskiej, które są realizowane w ramach celowych programów strukturalnych. Istotne również jest zwrócenie większej uwagi na walkę z bezrobociem pokoleniowym, które determinuje kształtowanie postaw i procesów przedsiębiorczych wśród młodzieży wiejskiej.

O przyszłości obszarów wiejskich będą decydować w dużej mierze ludzie młodzi, przedsiębiorczy i dobrze wykształceni, dlatego też niezbędna jest intensyfikacja działań stymulujących tworzenie procesów i postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży wiejskiej.

Literatura

- Andersson D.E., *The spatial nature of entrepreneurship*, "The quarterly of Austrian Economics" 2005, vol.8/2.
- Knight F.H., *Risk, Uncertainty and profit*, MA: Hart, Schaffner & Marx, Houghton Mifflin Company, Boston 1921.
- Gaweł A., *Entrepreneurship – a theoretical approach*, w: *Entrepreneurship Tissue and Regional Economy*, red. M. Rekowski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2008.
- Kirzner I., *Entrepreneurial discovery and competitive market process: An Austrian Approach*, "Journal of Economic Literature" 1997, vol. 35.
- Kirzner I., *Competition and entrepreneurship*, University of Chicago Press, Chicago 1973.
- Laskowska I., *Czynniki determinujące pracę na własny rachunek – wyniki badań światowych*, w: *Praca na własny rachunek – determinanty i implikacje*, red. E. Kryńska, IpiSS, Warszawa 2007.
- Noga M., *Przedsiębiorczość w biznesie*, w: *Encyklopedia biznesu*, t. I, Fundacja Innowacja, Warszawa 1995.
- Rębacz H., *Przedsiębiorczość we współczesnej gospodarce i społeczeństwie*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów” nr 12, SGH, Warszawa 2000.
- Ripsas S., *Towards an Interdisciplinary Theory of Entrepreneurship*, "Small Business Economic" 1998, vol. 10/3.
- Samecki W., *Ryzyko i niepewność w działalności przedsiębiorstwa przemysłowego*, PWE, Warszawa 1967.
- Schumpeter J.A., *Capitalism, socialism and democracy*, Harper & Brothers, New York 1950.
- Schumpeter J.A., *Comments on a plan for study of the entrepreneurship*, w: *Economics and sociology of capitalism*, ed. R. Swedberg, Princeton University Press, Princeton 1991.
- Schumpeter J.A., *Teoria rozwoju gospodarczego*, PWN, Warszawa 1960.
- Wennekers S., *Entrepreneurship at country level economic and non-economic determinants*, ERIM Ph. D. Series Research in Management, Erasmus University, Rotterdam 2006, vol. 81.
- Wennekers R.M., Thurik A.R., *Linking entrepreneurship and economic growth*, "Small Business Economic" 1999, vol. 13.
- Wennekers R.M., Uhlaner L., Thurik A.R., *Entrepreneurship and its conditions: A macro perspective*, "International Journal of Entrepreneurship Education" 2002, vol. 1(2).
- Sytuacja gospodarstw domowych w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, GUS, Warszawa 2008.

CHOOSEN DETERMINANT YOUNG PEOPLE ON THE RURAL IN REGION ZACHODNIOPOMORSKIE

Summary

Entrepreneurship is a distinguishing characteristic of managing societies as it determines success of individuals, organizations as well as remain social and cultural phenomena having its source in needs and motivation of entrepreneur on one hand, on the other hand, it is deep-rooted in the surrounding environment. Entrepreneurship plays a key role in transformation and lays the foundation for the market economy as it determines country's growth and economic development defining a level of country's competitiveness.

The aim of this article is to describe selected aspects of entrepreneurship among young people in the context of national survey.

Translated by Jarosław Korpysa